

رویکرد تحلیلی بر آثار ملی گرایي دوره پهلوی اول؛ با ذکر سه نمونه موردی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۰

کد مقاله: ۲۹۵۰۴

مها شجاعی^{۱*}، مجید شجاعی^۲، زهرا یزدانین^۳،
مبینا زاهدیان^۴

چکیده

معماری ایران در دوران‌های مختلف تاریخی، با تأکید بر گرایش‌های ملی و حفظ میراث‌های فرهنگی، شکل‌های متنوعی گرفته است. در دوران ساسانیان، ترویج فرهنگ و معماری هخامنشی به عنوان نمادی از حفظ هویت ملی مطرح شد. در دوره پهلوی، تأکید بر ملی‌گرایی و بازنگری به تمدن‌های گذشته، همراه با ترکیب با معماری غربی، نمایان شد. تلاش معمارها در آن زمان سبب شد تا سبک ملی شکل بگیرد که این معماری عجین با تاریخ، معماری باستانی، فرهنگ گذشتگان و استفاده از المان‌های آن دوره در معماری دوره پهلوی اول به منظور به نمایش گذاشتن شکوه و عظمت ایران در معماری معاصر است. اینکه ملی‌گرایی در دوره پهلوی اول دارای چه ویژگی‌هایی است (؟) موضوعی است که این مقاله سعی دارد تا با روش کیفی و رویکرد توصیفی-تحلیلی، تفسیری-تاریخی به ارزیابی آثار ملی‌گرایی در دوره مذکور بپردازد. این پژوهش بر آن است که با بررسی سه نمونه موردی در این سبک به اجزا، ابعاد و دلایل پدید آمدن ملی‌گرایی، شناخت بهتری پیدا کند. نتایج پژوهش نشان دهنده تشابه دو سبک باستانی و ملی در دوره پهلوی اول است که نمادی از تاریخ باشکوه ایران است.

واژگان کلیدی: معماری، ملی‌گرایی، پهلوی اول، آرامگاه فردوسی، ایران

۱- دانشجوی کارشناسی معماری داخلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز (نویسنده مسئول)

shojaeimaha2001@gmial.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه البرز

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

۴- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

۱- مقدمه

معماری ملی‌گرایی به تأکید بر ارزش‌ها، اصول و الگوهای معماری مرتبط با یک ملت خاص اشاره دارد. این نوع معماری بر پایه جوامع، فرهنگ‌ها، تاریخ و هویت ملی است و از عناصری مانند نمادها، الگوهای معماری باستانی، مصالح سنتی و المان‌های معماری سنتی بهره می‌برد. در واقع، معماری ملی‌گرایی تلاش می‌کند تا هویت و شناخت ملی را از طریق معماری به واقعیت بدل کند و باعث ارتقای ارتباطات اجتماعی و فرهنگی درون یک جامعه شود. ملی‌گرایی در دوره پهلوی اول به عنوان ایدئولوژی حاکم در ایران پدید آمد. این سبک با تمرکز بر چهار محور اصلی، یعنی وحدت ملی، باستان‌گرایی، دلبستگی به وطن، و تداوم سلطنت، عناصر و مولفه‌های درونی ملی‌گرایی شکل گرفت. به نمایش گذاردن گذشته باستان که نمادی از شکوه و عظمت ایران است، همسو و هم‌جهت با احساسات ملی‌گرایانه در این دوره بود. لذا ملی‌گرایی یکی از عوامل موثر در پیدایش این سبک (ملی‌گرایی) محسوب می‌شود. (قبادیان، ۱۳۸۲: ۱۷۸) پرویز رجبی در کتاب معماری ایران در عصر پهلوی، درباره ی چگونگی شکل‌گیری «سبک ملی» و منابع الهام آن چنین می‌نویسد: "رضاشاه معمار در کارهای خود با آگاهی تمام به دو اصل مهم و انکارناپذیر توجه داشت. او از یک طرف به خاطر پاسداری از هویت ملی متوجه سنت‌های کهنسال معماری ایران بود و از طرف دیگر ناگزیر از پذیرفتن شیوه‌های معماری اروپایی و تکنیک مدرن این معماری بود، که می‌توانست جوابگوی نیازهای جدید ایران باشد. رضاشاه خوب میدانست نه معماری سنتی ایران برآورنده نیازهای عصر او است و نه معماری اروپا بدون آمیزش با معماری سنتی ایران می‌تواند به شکل اروپایی خود زبینه ایرانی باشد که در راه تشخیص هویت ملی خود است. از این است که این زمان رضاشاه توانست با آمیختن معماری سنتی ایران با معماری اروپا خالق سبکی از معماری باشد، که با توجه به ویژگی‌هایش - بی‌آنکه از «سبک تطوری» برخوردار باشد، برای نخستین بار عرضه می‌شد." (پرویز رجبی، ۱۳۵۵: ۴۱)

جدول ۱ شامل سه نمونه موردی به سبک ملی‌گرایی است که در ادامه به تحلیل آنها پرداخته خواهد شد.

جدول ۱: معرفی نمونه موردی در سبک ملی

نمونه موردی			
بنا	معمار	شهر	الگو برداری از
آرامگاه فردوسی	کریم طاهرزاده بهزاد، اجرا حسین لرزاده	توس	آرامگاه کوروش
کاخ شهربانی	قلیچ باقلیان، گابریل گورکیان نظارت فنی مهندس میرزا علیخان	تهران	کاخ آپادانا
بانک ملی ایران شعبه مرکزی	ه. هاینریش، اجرا استاد حاج حسین معمار	تهران	تخت جمشید

آرامگاه فردوسی، الهام گرفته شده از مقبره کوروش کبیر، به عنوان اولین ساختمانی که در این سبک ساخته شده شناخته می‌شود. در این مقاله قرار است به بررسی معماری باستان، معماری معاصر و به صورت تخصصی تر به سبک ملی و آرامگاه فردوسی به طراحی کریم طاهرزاده بهزاد در سال ۱۳۰۸-۱۳۱۳، شهر مشهد-توس، کاخ شهربانی اثر قلیچ باقلیان و گابریل گورکیان سال ۱۳۱۱-۱۳۱۶، تهران-میدان مشق و بانک ملی ایران شعبه مرکزی اثر ه. هاینریش سال ۱۳۱۲-۱۳۱۵، تهران-فردوسی، به عنوان نمونه موردی در این سبک پرداخته شود.

۲- پیشینه پژوهش

در تحقیق معماری ملی‌گرایی در ایران، اصول اساسی این سبک معماری در ساختارهای متمرکز مورد بررسی قرار می‌گیرد. این رویکرد معماری، الهام‌گرفته از دوران باستان ایران و فرهنگ آسیایی و آریایی، به عنوان انعکاس علاقه حکومت به قدرت و احترام مطرح می‌شود. برخی مراجع تاریخی این رویکرد را با فاشیسم اروپایی، به خصوص دوران هیتلری در آلمان مقایسه می‌کنند. در کتاب "معماری معاصر ایران، نوشته وحید قبادیان سال ۱۴۰۰" به بررسی سبک ملی پرداخته است. همچنین در مقاله تاثیر ملی‌گرایی بر معماری بناهای حکومتی دوره پهلوی اول، دکتر علی اصغر شیرازی، میلاد یونسی به بررسی چند نمونه موردی از نظر معماری پرداخته است. در مقاله رویکرد تحلیلی به سبک معماری ملی نوشته صبا میرزایی، سارا بکیاسای و علیرضا پور محمد در مهر ۱۴۰۲ به کالبد کاخ شهربانی تهران پرداخته است و در کتاب معماری دوره پهلوی اثر مصطفی کیانی سال ۱۳۸۳ به بررسی دقیق تر سبک ملی می‌پردازد. در این مقاله به شباهت معماری باستانی و ملی‌گرایی و بررسی دقیق تر نمونه موردی‌ها اشاره می‌شود.

۳- روش پژوهش

با توجه به جهتگیری پژوهش نسبت به هویت ملی بعنوان یک مقوله وابسته به کالبد معماری پس از تبیین مفهوم ملی‌گرایی و نهایتاً دستیابی به معنای آن با رویکرد توصیفی-تحلیلی، آثار مکاتب معماری هویت‌گرا در دوره پهلوی اول مورد ارزیابی واقع میشوند. از سوی دیگر با توجه به ماهیت روش تحقیق کیفی-تطبیقی (که با هدف‌ها و مفروضات شروع میشود دو یا چند فرآیند را در قیاس با یکدیگر قرار میدهد و در نهایت راه صحیح عمل را نشان میدهد)، پژوهش پیش رو روشی کیفی-قیاسی خواهد داشت. نتیجه‌گیری بصورت کیفی خواهد بود و چون شاخصه‌های تاثیر گذار در سبک ملی در دوره پهلوی اول و معماری باستانی، در مطالعه تطبیقی با یکدیگر قرار میگیرند، از نوع قیاسی است. همچنین راهبرد دیگر تحقیق حاضر از گونه‌ی تفسیری-تاریخی خواهد بود. (زیرا که اطلاعات معماری در دوره تاریخی پهلوی دوم جمع‌آوری و و مورد تحلیل قرار میگیرد راهبرد تفسیری تاریخی گونه‌ای از تحقیق تفسیری است با این تفاوت که موضوع آن در گذشته روی داده است، به همین سبب جهت پیشرفت پژوهش حاضر مناسب بوده و مد نظر قرار خواهد گرفت). جمع‌آوری داده‌ها در ابتدا به صورت کتابخانه‌ای است زیرا که باید اطلاعات مربوط به سبک‌های معماری ملی در دوره پهلوی اول از این روش استخراج شوند و سپس روش میدانی مورد استفاده قرار خواهد گرفت؛ بدین دلیل که مشاهده برداشت و عکس برداری از برخی بناهای شاخص و موجود در سطح شهر تهران که معماری آنها ملهم از معماری اصیل ایرانی و یا به عبارت دیگر معماری هویت‌گرای ایرانی (با تاکید بر سبک ملی‌گرایی و معماری باستانی) است به کمک این روش میسر خواهد شد.

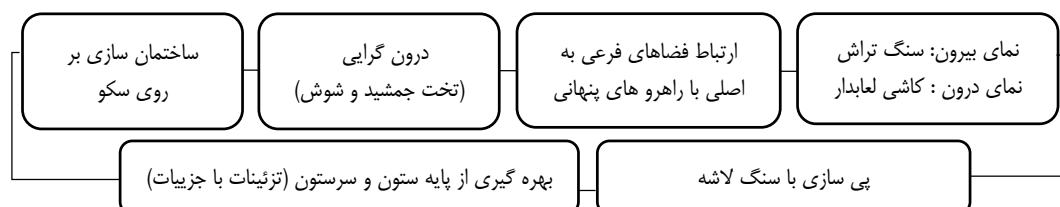
۴- مبانی نظری

۴-۱- معماری باستانی (شیوه پارتی و پارسی)

سبک معماری پارسی، نخستین شیوه‌ی معماری که از دوره‌ی هخامنشیان تا حمله‌ی اسکندر به ایران، یعنی سده ششم پیش از میلاد تا سده‌ی چهارم در برمی‌گیرد و نام آن از قوم پارس برگرفته شده است. (الهام شیردل، ۱۴۰۰)

۴-۱-۱- معماری هخامنشیان

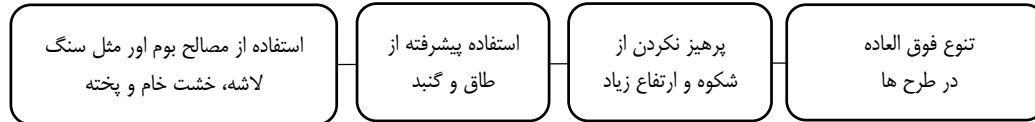
حدود ۵۶۰ سال پیش از میلاد با اتحاد ماد و پارس امپراتوری ایران بوجود آمد. سپس کوروش بزرگ نخستین پادشاه هخامنشی نیای خود استیاک (فرمانروای ماد) را به زیر آورد و سپس امپراتوری هخامنشی با کمک دو تن از پادشاهان بزرگ این سلسله یعنی کوروش و داریوش به یک امپراتوری سازمان یافته و قدرتمند تبدیل شد. راه‌شاهی و حدود یکصد و دوازده ایستگاه بین راهی برای کاروان‌ها و کمک به حمل و نقل و همچنین سنگ‌فرش در راه از اقدامات کوچک عمرانی هخامنشیان بوده که نشانه‌ای از تمدن در ایران است. هنر این دوران هنری پر شکوه بوده که کاملاً برانزده شاهان آن دوران بوده است. مهمترین بنای بجای مانده در این دوران کاخ شاهی است که به اواسط قرن ششم قبل از میلاد برمیگردد. یکی از عناصر مهم ساختمانی، صدفه مصنوعی است، که پشت به کوه دارد و روی آن ساختمان‌های کاخ‌ها و اقامتگاه‌های شاهی را بنا می‌کردند، با پلکان‌های سنگی برای صعود به صدفه. حدود سال پانصد و پنجاه پیش از میلاد، کوروش ساختمان مجموعه کاخ و پرستشگاه‌هایی را در پاسارگاد بنا کرد که معرف سبک معماری هخامنشی است. معماری پاسارگاد یک معماری تکامل یافته از سبک پارسی است. هخامنشیان علاوه بر ساختن کاخ‌ها، معابد و آرامگاه‌های صخره‌ای نیز می‌ساختند. همچنین مصطبه‌سازی، آجرهای لعابدار ایلامی و تالارهایی با ستون‌های بلند و ایوان‌های جانبی و همچنین مقابر و آرامگاه‌های صخره‌ای را از معماری ایلامی و مادری را تکامل بخشیدند؛ علاوه بر این از معماری همسایگان همچون: معماری بابل، آشوری، لیدی، ساردی و مصری استفاده‌های شایانی کردند. (دکتر ابراهیم زارعی، ۱۴۰۰)

نمودار ۱: ویژگی‌های سبک پارسی

۴-۱-۲- هنر و معماری پارت ها

پارت ها در زمینه هنر و معماری ابتکارات زیادی داشتند و احیاگر معماری و هنر فراموش شده بودند. همچنین تحول عظیمی در معماری و شهرسازی داشتند. عناصر مهم و نوظهور: الف: گنبد بر روی بناهای چهار ضلعی از طریق فیل پوش ها ب: ایوان طاقدار (ایوان، طاق راست گوشه ای است با طاق بشکه ای که در قسمت پشت بسته بوده و در جلو که معمولاً روبه بیرون و یا حیاط است، کاملاً باز بوده است.) از زمان پارت ها ایوان نقش مهمی را در معماری آسیای غربی بازی میکند. پارت ها بناهای خود را ساده و با خشت خام می ساختند که موجب به ویرانی بناها در طولانی مدت شد. (پوپ ۱۳۶۵: ۵۹) در جدول ۲ به تزئینات معماری دوره پارت ها اشاره می شود.

نمودار ۲: ویژگی های سبک پارسی

جدول ۲: تزئینات معماری پارت ها

تزئینات داخلی:	نقاشی و گچبری به طور وسیع استفاده میشده است که از گچبری های کوه خواجه و نقاشی های دیواری با رنگ های گوناگون و مختلف میتوان به خوبی از این تزئینات داخلی گواه داد.
تزئینات خارجی:	سنگ کاری و طاق نما، نیم ستون ها و ماسک ها با صورتک که در کاخ هترا به زیباترین شکل نمایش داده شده اند.

۴-۲- تاثیر ناسیونالیست (باستانگرایی) در معماری پهلوی اول

(معماری ناسیونالیستی) یا (معماری ملی گرایانه) یا (باستان گرایی در معماری) اصطلاحی تازه در فرهنگ و اطلاقی جدید در سبک شناسی معماری دوره اخیر است. (مصطفی کیانی، ۱۳۸۳) ناسیونالیسم در ایران پدیده ای نبود که مانند علوم و فنون به تمامی از غرب به ایران راه یافته باشد، پیش از موضوع ناسیونالیسم (جدید) و فلسفه آن در اروپا، همه عوامل مؤثر آن در ایران وجود داشتند و این عناصر همچون زمین، ملت، نژاد، غرور، زبان، پیشینه قومی و تاریخی و حتی مذهب عناصری بودند که در خود ایران وجود داشت. (سیمین فصیحی، ۱۳۷۲: ۱۵۳) ناسیونالیست ایرانی به خوبی از اهمیت آن آگاهی تاریخی اطلاع داشت و می دانست که این پیشینه تاریخی چگونه می تواند احساسات ملی گرایانه را اشاعه دهد. رضاشاه هم در رهگذر اهداف خود از حربه وحدت ملی بهره برداری زیادی کرد. (ریچارد کاتم، ۱۳۹۹) در جدول ۳ به عناصری که مورد بهره برداری قرار گرفتند اشاره می شود.

جدول ۳: عناصری که مورد بهره برداری و یا تقلید قرار گرفتند

اول:	عناصر مشخص معماری در بنا نظیر ستون ها، سرستون ها، پایه ستون ها، پنجره ها، پله ها، ورودی ها، قوس ها، دهانه ها و... (کیانی ۱۳۸۳)
دوم:	عناصر تزئینی نظیر نقوش برجسته، حجاری ها، مجسمه ها، کنگره های بام و... در این اقتباس، هیچ گاه پلن و یا عملکرد خاص آن معماری مورد استفاده قرار نگرفت. طاق کسرای ساسانی برای موزه و ستون ها و سرستون های تخت جمشید برای بانک و بناهای اداری و نظامی به کار گرفته شد. به عبارتی، آنچه در ظاهر بیشترین تأثیر را می توانست القاء کند در سطح وسیعی مورد انتخاب و استفاده قرار گرفت. (کیانی ۱۳۸۳)

۴-۳- معماری معاصر از قاجار تا پهلوی اول

از اواسط عصر قاجاریه، نمادهایی از معماری پیش از اسلام (شیوه پارسی و پارتی) در بعضی از ساختمان ها ظاهر شد. اولین نمونه در باغ گلشن عقیف آباد (ه ق. ۱۲۸۴) در شیراز است که سرستون های کاخ واقع در این باغ، مشابه سرستون های هخامنشی است. نقاشی ها و حجاری های واقع گرای آن نیز مشابه حجاری های عصر هخامنشی و ساسانی است. نمادهای شیوه اصفهانی و سبک نئوکلاسیک نیز در طرح این کاخ بارز است. (قبادیان، ۱۳۸۲) در عصر قاجار سبک هایی همچون اصفهانی، نئوکلاسیک و تهرانی (ترکیبی از سبک اصفهانی و نئوکلاسیک) پدید آمدند. در دوران پهلوی اول نیز سبک هایی همچون سنتی و سنت گرایی، ملی، تلفیقی و ... روی کار آمدند.

یکی از سبک های جدیدی که در دوره پهلوی اول مطرح شد سبک ملی است. در این سبک، نماها و نمادهای ساختمان های پیش از اسلام در ایران مورد توجه است. ایده صاحب نظران در رابطه با علل بوجود آمدن سبک ملی و خصوصیات آن دارای وجوه

اشتراک و افتراق گوناگون است. مصطفی کیانی مینویسد: «از این میان گویاترین نمونه و مصداق معماری رضاشاهی که اندیشه شکل گرفته در این دوره است شیوه دوم از سبک دوم یا همان سبک ملی است که با پشتوانه معماری باستانی و تلفیقی امروزی از اواسط دهه اول آغاز و پس از ۱۳۲۰ به پایان رسید.» (کیانی ۱۳۸۳: ۲۵۴)

۴-۴- ملی گرایی در پهلوی اول

با شروع دوران پهلوی اول و ورود تولیدهای صنعتی مدرن و همچنین آشنایی با مفاهیم جدید سیاسی که عملکردهای جدید معماری را به وجود آورده بودند، سیمای شهرها به تدریج تغییر کرد و تحولات خاصی در معماری و شهرسازی به وقوع پیوست. باید متذکر شد سیاست پرداختن به معماری غرب که با بازگشت تعداد زیادی از معماران فرنگ رفته ظهور می یافت، در مفهوم سیاسی فراموش شدن نظام گذشته و آثار آنها برای ظهور و جلوه گر ساختن آثار نظام سیاسی تازه بود. برای تبیین ویژگی های معماری این دوران، تلاش های بسیاری انجام و تقسیم بندی های گوناگونی نیز ارائه شده است. به طور مثال علی اکبر صارمی معماری این دوران را این گونه تقسیم بندی می کند: "۱- ادامه راه گذشتگان و سیر تاریخی معماری ۲- توجه آگاهانه به معماری پیش از اسلام ۳- توجه به معماری پیش از مدرن غرب ۴- ترکیب معماری پیش از اسلام، معماری دوران اسلامی و معماری پیش از مدرن اروپا" (صارمی و رادمرد ۱۳۷۶: ۱۴۷-۱۴۵) آیت الهی نیز به سه گرایش در معماری این دوران اشاره میکند: "در معماری دوران پهلوی اول که به دو بخش قابل تقسیم است (یکی از آغاز تا ۱۳۱۰ ه.ش و دیگری از ۱۳۲۰-۱۳۱۰ ه.ش) سه گرایش بزرگ را میتوان تشخیص داد: معماری متکی بر دوران پیش از اسلام، معماری متکی به معماری اسلامی و معماری تقلیدی از باختر زمین است. (آیت الهی، ۱۳۸۰: ۳۰۹) مسلم آن که استفاده از عناصر باستانی (باستان گرایی در معماری) در تقسیم بندی های اشاره شده مشترک است و تعدادی از بناهای دولتی این دوران با این رویکرد ساخته شده اند. معماری این دوره با تفکر ملی گرایی و بهره برداری از آثار به جا مانده از دو دوره هخامنشیان و ساسانیان توجه بیشتری به باستان گرایی نمود. (کیانی ۱۳۸۳) در معماری بناهای دولتی این دوره، عناصری که مورد بهره برداری و یا تقلید از دو دوره مذکور قرار گرفتند به دو صورت ظهور یافتند:

۱. عناصر مشخص معماری در بناها نظیر ستون ها، پایه ستون ها، پنجره ها، پلکان ورودی ها، قوس ها و دهانه ها
  ۲. عناصر تزئینی نظیر نقوش برجسته، حجاری ها مجسمه ها و کنگره ها
- جدول ۴ نشان دهنده برخی از المان های پر کاربرد در معماری ملی گرایی یا باستان گرایی مانند: فروهر، کنگره های هخامنشی، سرستون ها و ... است. (همان، ۱۳۸۳)

جدول ۴: المان های مورد استفاده در معماری ملی پهلوی اول

فروهر: فروهر واژه ای اوستایی و به معنی «پیش افزاینده» است و دو مفهوم دارد: نخست، روح نیاکان در گذشته؛ دیگر نیروی اساسی حیات.		کنگره های هخامنشی: بلندی های سر دیوار، حصار، قلعه و دیوارها است. کاربرد کنگره در دژهای کهن برای این بوده که دژبانان در میان دیوار محافظ جایی برای تیراندازی یا نیزه اندازی داشته باشند.	
ستون هایی با سرگاو: در خاور نزدیک و میانه گاو علامت حاصل خیزی و نقش گاو، قدرت به شمار می رفت.		گل نیلوفر: گل نیلوفر در تمام نقاط تخت جمشید حجاری شده است، نماد تمدن هخامنشی قلمداد می کنند.	
سرباز هخامنشی: سنگ نگاره کمان داران، تزئینات مجلل و معروف از بخش مسکونی کاخ آپادانا، ساخته شده توسط داریوش اول در شوش را نمایش می دهد.		پلکان های دو طرفه: هر پلکان، ۶۳ پله دارد و به پاگردی وسیع منتهی می شود، سپس ۱۸۰ درجه پیچیده و در جهت مخالف ردیف نخستین، ۴۸ پله دیگر می خورد و در ارتفاع نزدیک به دوازده متری زمین به صافه تخت جمشید می رسد.	

استفاده از این عناصر باستانی توانست ضمن بازشناسی و بازسازی معماری باستانی، با ایجاد نوستالژی تاریخی، منجر به ساخت آثار یادمان گونه در این دوره گردد. مجموعه بناهای رضاشاهی میدان مشق، باغ ملی و اطراف آن با احداث بزرگترین ساختمان یادمان گونه این مجموعه یعنی کاخ شهربانی، این احساس را انتقال داد؛ چرا که «پس از این بنای با شکوه است که معماران

دولتی و غیر دولتی، خودآگاه و ناخودآگاه، ستونها و سرستونها و دیگر عناصر کاخ شهربانی را در آثار - اگر چه کوچک تر خود مورد تقلید قرار میدهند. (کیانی ۱۳۸۳: ۴۶)

۴-۵- آرامگاه فردوسی

۴-۵-۱- آرامگاه کوروش

آرامگاه کوروش نخستین اثری که در دشت مرغاب و دهکده مادر سلیمان (پاسارگاد) جلب توجه میکند مقبره کوروش است. بنای سنگی باشکوهی که در حدود بیست و پنج قرن پیش ساخته شده است. این بنا از دو بخش تشکیل شده است:

- قسمت سکوماند که یادآور زیگورات چغازنبیل دوره ایلامی است.
  - قسمت بالایی آن که اتاق کوچکی است و با سقف سنگی به صورت شیروانی (خرپشته) ایجاد شده است.
- بخش سکوماند پله از شش طبقه تشکیل شده است. طبقه اول ۱/۷۰، دوم و سوم هر کدام ۱ متر و طبقه آخری ۵۵ سانتی متر بلندی دارد. عرض سکوها که حالت پله مانند را دارند، ۵۰ سانتی متر است. بلندی این قسمت در مجموع ۵/۳۵ متری است. قسمت بالایی آن که اتاق کوچکی است، دارای درگاهی به عرض ۸۷ سانتی متری و ارتفاع ۱/۳۰ متر است. ابعاد ۲/۳۰×۳ متر و ارتفاع آن ۲/۱۰ متر است. (Stronach ۱۹۷۸: ۴۴)

۴-۵-۲- انجمن آثار ملی ایران

انجمن آثار ملی که در سال ۱۳۰۱ شمسی با ریاست محمدعلی فروغی و نیابت سید حسن تقی‌زاده تاسیس شده بود و وظیفه اصلی این انجمن حفظ و مرمت بناهای تاریخی و تجلیل از رجال فرهنگی و ادبی کشور بود. نخستین فعالیت‌های این سازمان به تجلیل از حکیم ابوالقاسم فردوسی بود که در خصوص این اقدام انجمن باید کمی به عقب بازگشت و پیشینه آن را قبل از دوره رضا شاه جستجو کرد پس از جنگ جهانی اول و اشغال ایران به دست نیروهای روسیه و انگلیس بالا گرفتن احساسات ملی در کشور در مجامع و مطبوعات مطالبی در خصوص لزوم ساخت آرامگاهی با شکوه برای فردوسی مطرح شد. (ریاحی، محمد امین، ۱۳۷۵)

۴-۵-۳- طراحی آرامگاه فردوسی

در بهار ۱۳۰۵ شمسی انجمن آثار ملی هیئتی را به سرپرستی ارباب کیخسرو شاهرخ و نماینده زرتشتیان در مجلس شورای ملی ماموریت شناسایی محل دفن فردوسی در توس کردند و سرانجام موفق به شناسایی محل آرامگاه فردوسی شدند. زمین محل آرامگاه به مساحت ۲۳ هزار متر مربع در اراضی مزرعه اسلامی و در مالکیت حاج میرزا محمدعلی قائم مقام رضوی بود و او آن را در تاریخ ۲۶ دی ۱۳۰۶ شمسی برای بنای آرامگاه اهدا کرد فرزندان وی نیز ۷۰۰۰ متر مربع از اراضی جنوب مزرعه مذکور را هدیه کردند. (صدیق، عیسی، ۱۳۰۹) بدین ترتیب مساحت ۳۰ هزار متر مربعی به این کار اختصاص یافت، طراحی بنای آرامگاه فردوسی را به مسابقه گذاشته شد. (اسماعیلی، علیرضا، ۱۳۸۵) که در جدول ۵ به آنها اشاره میشود:

جدول ۵: طراحی های انجام شده برای آرامگاه فردوسی

طراح	طرح
ارنست هرتفلد	
آندره گدار	
کریم طاهرزاد بهزاد	

طرح متعلق به کریم طاهرزاد بهزاد، که ستون‌ها و سرستون‌های آن به سبک اسلوب معماری‌های تخت جمشید طراحی شده بود. توسط انجمن آثار ملی بررسی و طرح در سال ۱۳۰۸ شمسی تصویب شد. بهزاد بلافاصله عملیات ساخت آرامگاه را آغاز کرد چند ماهی از شروع کار بر اساس نقشه بهزاد نگذاشته بود که سید حسن تقی‌زاده والی جدید خراسان طی نامه‌ای به کیخسرو خبر از وضع نامناسب ساختمان داد. پس از بازدید هیئت انجمن از پروژه تصمیم بنا بر آن شد که آقای طاهرزاده و از مداخله طراحی و اجرای آن کنار گذاشته شود. (اسماعیلی، علیرضا، ۱۳۸۵)

طاهرزاده بهزاد طرح جدیدی تهیه کرد که در تاریخ ۲۸ مهرماه ۱۳۱۲ شمسی به تصویب انجمن آثار ملی رسید. استاد حسین لرزاده هم در سمت معمار و سرکارگر با کمک استاد حسین حجار باشی زنجانی که مسئول تهیه سنگ‌های آرامگاه و تراش‌های آنها بود و با همکاری تقی درودیان تکمیل ساختمان آرامگاه فردوسی را آغاز کردند. (شاهرخ، کیخسرو ۱۳۸۲) سرانجام در بعد از ظهر ۲۰ مهر ۱۳۱۳ شمسی با حضور حدوداً ۲۰۰ تن از مدعیون در طوس آرامگاه فردوسی با سخنرانی رضا شاه افتتاح شد. (صدیق، عیسی، ۱۳۰۹)

۴-۵-۳-۱- بخش بندی پلان آرامگاه فردوسی

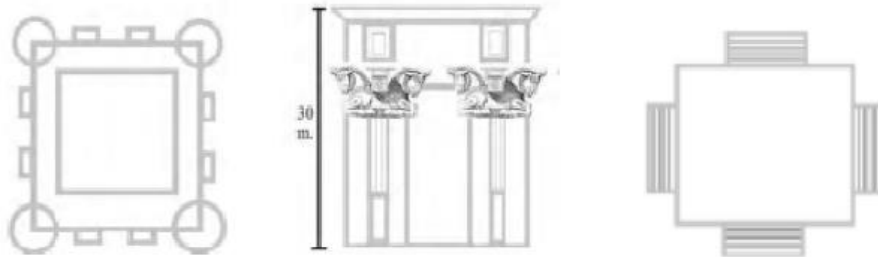
- میان‌ترین بخش که سنگ قبری است از سنگ مرمر به ابعاد ۱۵۰ در ۱۰۰ سانتی‌متر و حدود نیم متر ارتفاع که در مرکز دو سکوی مرمری قرار گرفته است. (شهبازی، علی رضا، سلیمان ۱۳۸۸)
- تالار مربعی شکل ۱۶ در ۱۶ متر که از سنگ مرمر ساخته شده و داخل آن با کاشی تزئین شده است چهار ستون بلند با دو سرستون بزرگ در چهار گوشه این تالار وجود دارد که تکیه‌گاه گچبری‌های پله بلند و زیبایی است. ویژگی‌های پرسپولیس را بیشتر به یاد می‌آورد گچبری به طرف داخل کشیده و با قسمت بالایی ستون حمایت شده است تا پایه مربع شکل برای دیوار به ارتفاع یک متر فراهم سازد. این قسمت به سمت داخل باریک می‌شود تا مربع کوچکتر به منظور تکیه‌گاه دیوار بالایی ایجاد کند که آن هم ارتفاع یک متری دارد. سقف آن استوار است ۸ ستونی که در اطراف اتاق وجود دارند تا نیمه دیوار بالا رفته‌اند تا تکیه‌گاه یک سقف باشد و دو راهرو بالایی و پایینی در را در تالار شکل دهند. (شهبازی، علی رضا، سلیمان ۱۳۸۸)
- محوطه پلکانی پوشیده از سنگ مرمر که اتاق را روی آن قرار گرفته است نوشته‌ها که به خط حسن زرین خط است و حجاری‌ها که کار شعبان پر جعفری است آرامگاه را زینت بخشیده است تعداد زیادی از این ابیات شاهنامه روی دیوار کنده کاری شده است. (شهبازی، علی رضا، سلیمان ۱۳۸۸)

۴-۵-۳-۲- تزئینات و معماری آرامگاه فردوسی

- حجم بنا مکعبی شکل است و به ارتفاع ۱۸ متر که به روی سکوهایی به طول ۴۰ متر قرار گرفته است. فضای خارجی بنای آرامگاه با توجه به اینکه حجم بزرگ مکعبی شکل سفید با پوشش سنگ مرمر روی سکوها قرار گرفته است و به تدریج کوچک می‌شود و به بنای اصلی می‌رسد به آرامگاه کوروش مشابه است. حرکت سکوها و حجم بنا تا حدود یادآور بناهای زیگورات شوش است. (خزاعی، مریم. ۱۳۹۷)
- از چهار طرف این سکوها پله‌هایی بالا می‌رود و به راهروهای دور تا دور بنای آرامگاه ختم می‌شود. ورود به ساختمان مقبره در راستای محور اصلی ورود صورت نمی‌گیرد در سمت مشرق و مغرب بنا دو در به داخل آرامگاه باز می‌شود. راه ورودی در مغرب بنا با دو رشته پله یکی از شمال به جنوب و دیگری از جنوب به شمال چون کاخ تخت جمشید پایین می‌رود. پس از ورود به بنا راهرویی قرار دارد که به اتاق کوچک با ابعاد ۵ در ۵ و ارتفاع ۳ متر منتهی می‌شود. (کاشی پزها ۱۳۹۱)
- شش قطعه نقش برجسته سنگی بر دیوار دو طرف راهرو ورودی اتاق سابق آرامگاه قرار دارد و همچنین در لوح سنگ نوشته بر دیوارهای شمالی و جنوبی اتاق مذکور نصب شده است. این نقش برجسته سنگی و دو لوح سنگ نوشته بعد از بازسازی بر دیوار پلکان ورودی دوجانبه مدخل تالار آرامگاه کار گذاشته شدند. نقوش‌های برجسته صحنه‌هایی از داستان شاهنامه را نشان می‌دهند. تزئینات بنای آرامگاه تماماً از سنگ است که در چهار گوشه حجم مکعبی شکل ستون‌ها بیرون زده به شکل ستون‌های تخت جمشید وجود دارد. علاوه بر آن در چهار جانب آن مستطیل‌هایی با ۴ متر طول و یک و نیم متر عرض قرار دارد که ۴۷ بیت از اشعار فردوسی با خط نستعلیق بر آنها حک شده است. نقش برجسته از فروهر بر بالای حجم آرامگاه در امتداد محور ورودی محوطه آرامگاه وجود دارد که یادآور آرامگاه‌های هخامنشیان است. (خزاعی، مریم. ۱۳۹۷)

شکل ۱ و ۲: تزئینات بنای آرامگاه بطور کامل از سنگ بوده و ستون‌های بیرون زده به شکل ستون‌های تخت جمشیدی می‌باشد (مأخذ: مریم خزاعی-۱۳۹۷)

شکل ۳: نمای بالا، تزئینات سرستون ها و پلان آرامگاه فردوسی (مأخذ: مریم خزاعی-۱۳۹۷)

۵-۵-۵- عمارت شهربانی

بزرگترین طرحی که به سبک ملی اجرا شد است، کاخ شهربانی در میدان مشق در تهران است (قبادیان ۱۳۹۲: ۱۸۹). در این شیوه، نمادهای باستانی ایرانی بر مبنای تفکری نئوناسیونالیستی و ملی گرایانه به نوع معماری پیش از ظهور اسلام و به دو گونه ی معماری هخامنشیان و ساسانیان توجه دارد (کیانی ۱۳۹۳: ۲۵۱). کاخ شهربانی بنایی به صورت کامل با زمینه ی پیشین خود در تعامل است. از مواردی که در رویکرد زمینه گرایی این بنا میتوان به آن ها اشاره کرد ساختار سازه های بنا می باشد که مطابق با ساختمان های هم دوره ی خود است. در بازشوهای نمای غربی بنا هم از تزئین های متناسب با زمینه ی پیشین کاخ گلستان استفاده شده است. بر اساس رویکرد منطقه گرایی این بنا، نظام گردش و ورودی آن بر اساس نظام گردش بناهای کهن ایران زمین است، به همراه تزئین های منطقه ای این بنا که عموماً به معماری دوران هخامنشیان بازمیگردد. گونه ورودی بنا در ساختار طرح و قوس های جناغی در تزئینات جزء رویکرد گونه شناسی این بنا است. (اکبری، بذرافکن، تهرانی، سلطان زاده ۱۳۹۶)

۵-۵-۱- طراحی عمارت شهربانی

طراحی این بنا توسط گابریل گورکیان معمار ارمنی تبار ایرانی در سال ۱۳۱۲ ه.ش آغاز شد و در سال ۱۳۱۶ ه.ش به دلیل بازگشت وی به اروپا توسط وارتان هوانسیان (دیگر معمار ارمنی تبار) به اتمام رسید. (شیرازی، علی اصغر، میلاد یونسی. ۱۳۹۰) این ساختمان با مساحتی حدود بیست و دو هزار متر مربع ساخته شده است. (بانی مسعود ۱۳۸۸) که ساختاری متقارن با ترکیبی سه گانه را نشان میدهد، ساختمان سه طبقه طولی است که از یک جز میانی و دو جز کناری تشکیل شده است. معمار به کمک مجموعه ای از حجم های جلو آمده بر قسمت میانی تأکید می کند. این مجموعه متشکل از مکعب مستطیل های عمودی تو در تو است و در مرکز آن در داخل یک عقب نشینی در ورودی اصلی ساختمان قرار دارد. جزءهای کناری ساختمان را معمار به صورت محاط در مربع در نظر گرفته و در مرکز آن حیاطی قرار داده است. ضلع شمالی ساختمان بر امتداد مایل خیابان فروغی منطبق است و اختلاف مشهود بین اجزای شرقی و غربی ساختمان به دلیل تغییراتی است که در ضلع شرقی ساختمان در چند سال گذشته رخ داده است و ارتباطی با طرح اولیه ندارد. این بنای مدرن به واسطه پیچیدگی مجموعه حجم جلو آمده و تکمیل آن با برجکی مکعب مستطیل شکل بر محور میانی به یک ساختمان «یادمان گونه» تبدیل شده است. گورکیان در طراحی این بنا متأثر از بنای کعبه زرتشت (که در نقش رستم و در هفت کیلومتری شمال غرب تخت جمشید واقع است) بود. (شیرازی، علی اصغر، میلاد یونسی. ۱۳۹۰)

۵-۵-۲- تزئینات و معماری عمارت شهربانی

در نماسازی این بنا از تزئین ها و عناصر معماری ایران باستان مانند پلکان دو طرفه، ستون ها و سرستون ها، نقش برجسته ها و کنگره ها استفاده شد. در برخی از قسمت ها عناصر معماری اسلامی مانند طاق جناغی (نوک تیز) نیز، دیده میشود. اما درون ساختمان بر اساس نیازهای جدید طراحی شد (یونسی شیرازی، ۱۳۹۰). ساختار فضایی بنا متأثر از سازه مرسوم و سنتی آن دوره است. طبقه همکف و زیرزمین سازه ای از نوع طاقی دارد و به طور مشخص از طاق چهار بخشی که از مشخصات دوره رضاشاهی است، استفاده شده است. سه دهنه طاق چهار بخش در تمام طول زیرزمین، فضایی شبستانی تشکیل میدهند که با تزئینات محدود و زیبای اجری پوشانده شده است. طبقات بالا، سازه ی قابی دارند، با توجه به ورود تیراهن به ایران، سقف طبقه اول با تیراهن ساخته شده است. ورودی اصلی بنا که در روی محور تقارن ساختمان بنا شده است در جبهه ی غربی آن قرار دارد و دو ورودی دیگر، در انتهای بازوی جانبی در دو خیابان شمالی و جنوبی بنا واقع شده اند. ورودی اصلی باشکوه ترین قسمت بناست، و با الگوبرداری از پله ها و ستون و سرستون های تخت جمشید طراحی و ساخته شده است. ستون ها، سرستون ها، تزئینات دور پنجره ها، ازاره و کنگره های این بنا که بهترین نمونه ی سبک ملی است، همه با استفاده از عناصر تزئینی کاخ های تخت جمشید ساخته شده اند اما نکته مهم استفاده گسترده از سیمان به عنوان مصالح اصلی تزئینات است. ردپای معماری دوره ی قاجار

را هم در گره چینی های چوبی بسیار ظریف پنجره ها میتوان دید. در پنجره ی گوشه های اصلی بنا از قوس های جناغی که در معماری قاجار و پیش از آن مرسوم بوده، استفاده شده است. تزئینات نئوکلاسیک اروپایی فقط در چند فضای داخلی به کار رفته است. در حیاط جنوب غربی ساختمان که بدنه های آن با شیوه ای متفاوت تماما با سیمان پوشانده شده است، عناصر تزئینی به چشم نمیخورد و در واقع بیشتر تحت تأثیر جریانات مدرن آن روزگار قرار دارد. (بانی مسعود ۱۳۸۸).

بنای وزارت امور خارجه در سال ۱۳۱۵ ه.ش به وسیله ی قلیچ باقلیان طراحی شده است. در نما سازی این بنا از تزئین ها و عناصر معماری ایران باستان مانند پلکان دو طرفه، ستون ها و سرستون ها، نقش برجسته ها و کنگره ها استفاده شد. در برخی از قسمت ها عناصر معماری اسلامی مانند طاق جناغی (نوک تیز) نیز، دیده میشود. اما درون ساختمان بر اساس نیازهای جدید طراحی شد. (یونسی شیرازی، ۱۳۹۰)

شکل ۵- کاشی کاری، قوس جناغی و سرستون های گاو در ساختمان شهرداری

شکل ۴- کنگره و پله های دوطرفه هخامنشی در ساختمان شهرداری

شکل ۷- تزئینات سردر ساختمان شهرداری

شکل ۶- تزئینات پنجره و قطاربندی ساختمان شهرداری

۵-۶- ساختمان بانک ملی شعبه مرکزی

هاینریش آلمانی، بانک ملی شعبه مرکزی تهران را بین سال های ۱۳۱۲-۱۳۱۵ در خیابان فردوسی طراحی و اجرا نمود. «رضا شاه با ساختمان بانک ملی ایران همراه توجه شدیدی که به زنده کردن معماری هخامنشیان از خود نشان میدهد به هیچ ترتیب از نیازهای زمان خود غافل نمی شود. ساختمان بانک ملی که در سال ۲۴۱۹ شاهنشاهی به وسیله ه. هنریش، معمار آلمانی، ساخته شد برای نخستین بار معماری باستانی ایران و معماری اروپا را در یک جا عرضه می کرد. در این بنا نقش فروهر دوباره پس از ۲۵۰۰ سال از طرف دولت - با آگاهی تمام - مورد استفاده قرار میگردد» (رجبی ۱۳۵۵: ۴۲) نمای اصلی این ساختمان (نمای شرقی) دارای خصوصیات بارز سبک ملی است. این نما کاملا متقارن با ستون های مرتفع هخامنشی، پله های عریض در مقابل ورودی اصلی، کنگره های سرتاسری بر لبه بام در دو جانب بدنه ورودی، نقش فروهر و تزئینات و حجاری های هخامنشی است. تنها وجه فرنگی این نما، بالکن بالای سردر ورودی است. نکته جالب توجه در مورد این بنا اینکه، نمای اصلی و رو به خیابان این ساختمان با سنگ - همانند الگوی اصلی آن یعنی کاخ تخت جمشید - اجرا شده ولی سه نمای دیگر آن که از اهمیت و زیبایی چندانی برخوردار نیستند، با آجر اجرا گردیده است. (قبادیان، وحید، ۱۴۰۰)

شکل ۹- عکسی قدیمی از بانک ملی شعبه مرکزی (مأخذ: منصور)

شکل ۸- تزئینات ورودی بانک ملی: نماد فروهر، سرستون گاو، پله سرتاسری و... (مأخذ: محمدرضا حسین زاده)

۶- نتیجه گیری

در دوره پهلوی، ملی‌گرایی به عنوان یک ایدئولوژی مهم ترویج شد و حکومت پهلوی تلاش کرد با ترویج این ایدئولوژی، افزایش وحدت ملی و استقلال کشور را ترویج کند. این سیاست‌ها منجر به تقویت هویت ملی ایران شد و باعث افزایش افتخار ملی در بین مردم شد. همچنین، حکومت پهلوی سعی کرد با استفاده از نمادها و عناصر فرهنگی محلی، هویت ملی را تقویت کند. یکی از بزرگترین و پیچیده‌ترین ساختمان‌های ساخته شده به سبک ملی در این دوره، کاخ شهربانی تهران است. این کاخ که در میدان مشق قرار دارد، توسط گابریل کورکیان و قلیچ باقلیان طراحی و ساخته شد. ساخت این بنا از اوایل سال ۱۳۱۱ خورشید تاکنون بناهای مختلفی در سبک ملی‌گرایی در ایران ساخته شده است. این ساختمان‌ها بیشتر از عناصر معماری ایران باستان، به ویژه دوره‌های هخامنشی و ساسانی، الهام گرفته‌اند و با استفاده از تکنولوژی‌های نوین شکل گرفته‌اند. بعضی از ویژگی‌های معماری سبک ملی‌گرایی عبارتند از:

- استفاده از مجسمه‌ها و حفره‌های هخامنشی و ساسانی در نماهای ساختمان‌ها.

- تقارن در طرح و نماها.

- وجود ورودی مهم در وسط ساختمان با استفاده از ایوان‌های بزرگ.

- استفاده از تزئیناتی که شکوه و عظمت تمدن ایران را نمایش می‌دهند.

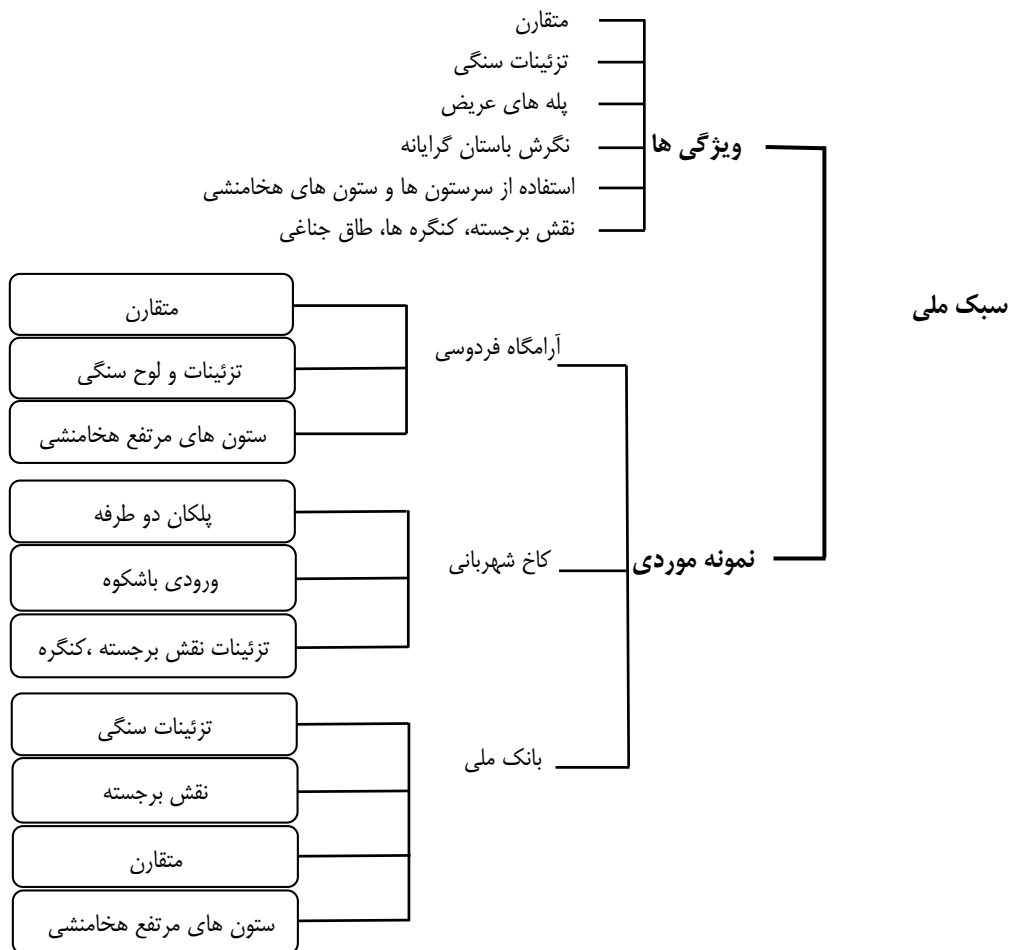
کاخ شهربانی تهران یکی از نمونه‌های برجسته این سبک معماری است و نشانگر تلاش برای ارتقای هویت ملی و بازگشت به ریشه‌های فرهنگی و تاریخی است. این کاخ توسط گابریل کورکیان و قلیچ باقلیان طراحی و ساخته شده و بزرگترین طرح اجرا شده به سبک ملی است. بعضی از ویژگی‌های معماری کاخ شهربانی عبارتند از:

- استفاده از مجسمه‌ها و حفره‌های هخامنشی و ساسانی در نما و داخل ساختمان.

- تقارن در طرح و نما.

- وجود ایوان‌های بزرگ و ورودی مهم.

- استفاده از تزئیناتی که شکوه و عظمت تاریخ و فرهنگ ایران را نمایش می‌دهند.

نمودار ۳ ویژگی‌های سبک ملی‌گرایی به همراه نمونه موردی

منابع

۱. اسماعیلی علیرضا، (۱۳۸۵)، چهارباغ در سفرنامه ها، گلستان هنر شماره ۵
  ۲. اکبری علی اکبر، کاوه بذرافکن، فرهاد تهرانی، حسین سلطان زاده، (۱۳۹۶)، بازشناسی نگرش به زمینه در بناهای ساخته شده میدان مشق تهران در دوره پهلوی اول، تهران، نشریه مطالعات شهر ایرانی اسلامی.
  ۳. ایت اللهی، حبیب الله (۱۳۸۰)، «ایران، تاریخ هنر»، انتشارات بین المللی المهدیف چاپ اول، تهران.
  ۴. پوپ، آرتور اپهام، (۱۳۶۵)، «معماری ایران (پیروزی رنگ بر شکل)»، ترجمه: کرامت ا... افسر، تهران، یساولی.
  ۵. خزاعی مریم، (۱۳۹۷)، سومین همایش بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی
  ۶. رجبی پرویز، (۱۳۵۵)، «معماری ایران در عصر پهلوی»، تهران: انتشارات دانشگاه ملی ایران.
  ۷. رباحی محمد امین، (۱۳۷۵)، «فردوسی»، تهران، انتشارات سخن
  ۸. زارعی ابراهیم، (۱۴۰۰)، «آشنایی با معماری جهان»، تهران: انتشارات فن آوران.
  ۹. شاپور شهبازی علیرضا، (۱۳۸۸)، «آرامگاه فردوسی»، ترجمه: سلمان ساکت، کتاب ماه ادبیات.
  ۱۰. شاهرخ، کیخسرو، ۲۵۳۵ = ۱۳۵۵ ش. / ۱۹۷۶ م، یادداشت های کیخسرو شاهرخ. به کوشش جهانگیر اوشیدری. تهران.
  ۱۱. شیرازی علی اصغر، میلاد یونسی، (۱۳۹۰)، تاثیر ملی گرایی بر معماری بناهای حکومتی دوره پهلوی اول.
  ۱۲. شیردل الهام، علی عظیمی سفین، (۱۴۰۰)، «معماری پارسی»، تهران: دومین کنفرانس بین المللی فناوری های نوین در معماری و شهرسازی ایران.
  ۱۳. صارمی علی اکبر، تقی رادمرد، (۱۳۷۶)، «ارزشهای پایدار در معماری ایران»، تهران نشریه سازمان میراث فرهنگی کشور.
  ۱۴. صدیق عیسی، (۱۳۵۶)، «یادگار عمر: خاطراتی از سرگذشت»، تهران، انتشارات کتابفروشی دهخدا.
  ۱۵. فصیحی سیمین، (۱۳۷۲)، «جریان های اصلی تاریخنگاری در دوره پهلوی»، تهران، انتشارات نوند.
  ۱۶. قبادیان وحید، (۱۳۸۲)، «معماری معاصر ایران»، تهران: انتشارات فکرنو.
  ۱۷. کاتم ریچارد، (۱۳۹۹)، «ناسیونالیسم در ایران»، ترجمه: احمد تدین، تهران، انتشارات کویر.
  ۱۸. کاشی پزها شهزاد، (۱۳۹۱)، آرت دکو ایرانی در آرامگاه فردوسی اثر طاهرزاده بهزاد، همایش ملی صد سال معماری و شهرسازی معاصر ایران
  ۱۹. کیانی مصطفی، (۱۳۸۳)، «تأثیرات باستانگرایی بر معماری دوره پهلوی اول»، تهران، تاریخ معاصر ایران
  ۲۰. مسعود امیر بانی، (۱۳۸۸)، معماری معاصر ایران: در تکاپوی سنت و مدرنیته، تهران، هنر معماری قرن (وابسته به موسسه فرهنگی هنری معماری قرن)
21. David Stronach. Pasargadae: A Report on the Excavations Conducted by the British Institute of Persian Studies from 1961 to 1963 David Stronach Review by: A. D. H. Bivar

An Analytical Approach to the Effects of Nationalism during the First Pahlavi Era (with Three Case Studies)

Maha Shojaei¹, Majid Shojaei², Zahra Yazdanian³ Mobina Zahadiyan⁴

Abstract

Iranian architecture has taken various forms throughout different historical periods, with an emphasis on national inclinations and the preservation of cultural heritage. During the Sassanian era, the promotion of Hakhamehshi culture and architecture served as a symbol of national identity preservation. In the Pahlavi period, an emphasis on nationalism and a retrospective view of past civilizations, combined with Western architectural influences, became evident. Architects of that time made efforts to shape a national style that blended historical elements, ancient architecture, and the cultural heritage of that era in Pahlavi architecture. The goal was to showcase Iran's grandeur and magnificence in contemporary architecture.

The characteristics of nationalism during the First Pahlavi era are the subject of this article. Using a qualitative and descriptive-analytical approach, the research aims to evaluate the effects of nationalism during that period. By examining three case studies within this architectural style, the study seeks to better understand the components, dimensions, and reasons behind the emergence of nationalism. The research results demonstrate the resemblance between ancient and national styles during the First Pahlavi era, serving as a symbol of Iran's illustrious history.

Keywords: Architecture, Nationalism, Pahlavi I, Ferdowsi Mausoleum, Iran

1 -Interior Architecture Undergraduate Student at Islamic Azad University, Central Tehran Branch (shojaeimaha2001@gmial.com)

2 -Master's Architecture Student at the University of Alborz

3 -Master's Architecture Student at Islamic Azad University, Central Tehran Branch

4 -Master's Architecture Student at Islamic Azad University, Central Tehran Branch